

מקורות לעיון במס' שבת: פרק כל כתבי

דף ח

מ. זילברמן

מרחשון תשע"ד

(קכא.) אפרושי קטן מאיסורא. איתא בגמ' אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליהן שמעת מינה קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין עליו להפרישו. אמר ר' יוחנן בקטן העושה לדעת אביו, ע"כ. ונראה דלפי רש"י "שמעת מינה" היא בניחותא וקשה מזה על ר' יוחנן בגמ' יבמות (קיד.) דהתיר להביא קטנים לשחק ברה"ר במקום שימצאו מפתחות ויטלם. ותירצה הגמ' דבסוגיין מדובר על קטן העושה לדעת אביו ורק בכה"ג אסור. ובתוס' (ד"ה ש"מ) הניחו דבסוגיין איירי באיסור כיבוי דאורי' (או לר"י דמלאכה שא"צ לגופא חייב או לר"ש ובצריך לפחמים דהויא צריכה לגופא) ולכן צריך להפרישו, דאילו באיסור דרבנן אין צורך להפרישו. ולזה תירצה הגמ' דאף באיסור דאורי' אין חיוב להפרישו אלא בעושה לדעת אביו. אך הרשב"א חולק על התוס' דאין צורך לזה, ד"שמעת מינה" הוא בתמיהה, דכוונת הגמ' היא להקשות האם שמעינן מסוגיין דב"ד מצווין להפריש קטן מאיסורא אף באיסור דרבנן ותירוץ הגמ' הוא דרק צריכים להפרישו באיסור דרבנן בעושה לדעת אביו.

ובפירוש קטן העושה לדעת אביו השוה דברי רש"י כאן (ד"ה על דעת) לדברי רש"י ביבמות (קיד. ד"ה בעושה) וחדושי הר"ן בסוגיין.

מהתוס' בסוגיין יוצא דחיוב אפרושי מאיסורא הוא מדין חינוך ולא שייך בגיל פחות מחינוך. וגם משמע שדין חינוך מחייב גם את ב"ד. והשוה לדברי הרמב"ם (פי"ז מאכלות אסורות הכ"ח ופי"ב שבת ה"ז). ועי' בתוס' ישנים (יומא פב. ד"ה בן ח') שכתבו בשם היראים, "דחינוך לא שייך אלא שיעשה מצוה ולא פרושי מאיסורא והא דקרינן הכא חינוך במה שמענין אותו ביה"כ אין זה אפרושי מאיסורא שמפרישין אותו מלאכול אלא הוא חינוך שמחנכין אותו במצות ועניתם את נפשותיכם ור' אומר דחינוך לא שייך אלא באב אבל באדם אחר לא שייך ביה חינוך".

ובענין מעשה עבירה של קטן אי יש שם מעשה עבירה או שרק פטור מעונשים עי' בשו"ת חלקת יואב (או"ח סי' א') שדן בזה ועי' במנ"ח (מצוה רס"ג אות ל"ו ומצוה רכ"א אות ז').

ובענין אפרושי מאיסורא במלאכת שבת עי' ברשב"א (קנג: ד"ה כשהיא) שהניח שעובר גם משום לא תאכילום וגם משום לא תעשה מלאכה אתה ובנך. ועי' בזה בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' פ"א אות כ"ג מה שהביא בשם האמרי בינה (ודחיית דבריו) ובשם הגר"ח מוואלאזן.

(קכב.) נכרי העושה מלאכה לדעתו ולדעת ישראל. איתא בגמ' נר הדלוק במסיבה אם רוב נכרים מותר להשתמש לאורה אם רוב ישראל אסור מחצה על מחצה אסור התם נמי כי מדלקי אדעתא דרובא מדלקי שמואל איקלע לבי אבין תורן אתא ההוא נכרי אדליק שרגא אהדרינהו שמואל לאפיה כיון דחזא דאייתי שטר וקא קרי אמר אדעתא דנפשיה הוא דאדליק אהדרינהו איהו לאפיה גבי שרגא, ע"כ. ועי' ברשב"א (ד"ה רבא)

שכתב דאפ' במקום רוב ישראל אם הנכרי עושה גם לצרכו מותר ליהנות ממעשיו. וכתב שכן מוכח מהא דשמואל, וכן מוכח בירושלמי (פ"ז ה"ט) לגירסתו, וכן כתב רש"י (קכב: ד"ה אדעתא), "אבל נכרי וישראל והמדליק עצמו משתמש לאורה ודאי עיקר אדעתא דידה עביד וכיון דנר אחד נר למאה שרי". וכן כתב הריטב"א, אך הריטב"א פסק דזה רק היכא דלא שייך ריבוי מלאכה עבור ישראל (ד"ה ונראים).
אך פסק המרדכי (סי' ת"י) בשם הסמ"ג דמלאכה שנעשית עבור נכרי וישראל אסור במוצאי שבת בכדי שיעשו. ופסק המאירי (קכב: ד"ה לא) דלצורכו אסור וצורך ישראל אחר מותר. [ובכלל נחלקו הראשונים אם האיסור ליהנות ממלאכת נכרי בשבת שעשה עבור ישראל שייך רק למי שנעשה עבורו כמו שמצינו בהביא מחוץ לתחום או אם שייך אף לישראל אחר. עי' בתוס' בסוגיין (ד"ה ואם) ובראשונים בביצה כה. ולהלכה נקטינן בזה לחומרא (סי' רע"ו ס"א)]. ובביאור הלכה (סי' רע"ו ד"ה ואם) כתב דמשמעות הרמב"ם כהמחמירים בזה. וכוונתו לדברי הרמב"ם (פ"ו שבת ה"ב) שכתב, "ואם בשביל עצמו בלבד עשה מותר ליהנות בזה בשבת". דמשמע דבעשה לעצמו ולישראל אסור. אך ברמב"ם פירוש המשניות נראה שחילק על דרך הריטב"א דבנר אפ' עשה בשבילו ובשביל ישראל יה' מותר. ובביאור הלכה פסק ע"פ המג"א להחמיר אבל כתב דהמיקל יש לו על מי לסמוך.

עיקר תוס' פרק כל הכלים ופרק מפנין

(קכב:) כל הכלים, לעולם, רחת
(קכג.) פגה, האי, מדלענין
(קכג:) וסכינא, תוס' לו. ד"ה הא ר"ש
(קכד.) תוס' לו. ד"ה הא רב
(קכד:) ורבא
(קכה:) הכל מודים
(קכו.) והמונח, ר' יהודה
(קכו:) וכי תימא
(קכז.) אע"ג
(קכז:) כיון
(קכח.) אבל, ונתן, דחזי, מטלטלין
(קכח:) בשר, קמ"ל
(קכט.) רבא
(קכט:) מי, דליכא, מאה